

Є. І. Таран

кандидат політичних наук,
доцент кафедри суспільного розвитку і суспільно-владних відносин
Національної академії державного управління при Президентові України

ОСОБЛИВОСТІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

У статті розкриваються особливості публічного управління в умовах формування інформаційного суспільства.

Зазначено, що система публічного управління здійснює координацію діяльності різних суб'єктів суспільства у процесі його становлення, забезпечує інтеграцію громадян до розвитку інформаційно-технологічних галузей і дотримання їх прав і свобод в умовах інформаційного суспільства.

Наведено підходи до визначення понять «інформаційне суспільство» та «публічне управління».

Зазначено, що з виникненням інформаційного суспільства до органів державної влади та місцевого самоврядування висуваються нові вимоги. Відбувається трансформація управління – від адміністративно-командного, в якому участь громадськості мінімізована, до демократичного, де громадськість має широкі можливості. Як доведено прогресивними й високорозвиненими суспільствами, саме цей варіант є більш прийнятним та створює більше можливостей у сучасному суспільстві.

Автор зазначає, що відкритість влади є відповіддю на нові можливості інформаційних технологій. На інформаційному рівні відбувається перерозподіл влади, що веде до контролю органів влади з боку громадськості. Прозорість дій органів влади спонукає до проведення ефективної політики й робить можливим громадський контроль із боку населення. Це підвищує довіру до органів влади з боку людей. Механізми прозорості публічних органів влади повинні забезпечувати інформування громадян про свою діяльність та сприяти залученню представників суспільства до формування публічної політики й наданню оцінки їх роботи.

У висновках указано, що рівень розвитку інформаційного суспільства у країні прямо впливає на економічний, політичний і соціальний потенціали країни і є питанням державної ваги. Його розвиток прямо залежить від інформаційно-інтелектуального потенціалу населення країни.

Особливості публічного управління в умовах формування інформаційного суспільства полягають у можливостях громадськості через інформаційно-комунікативні технології впливати на діяльність органів влади, брати участь у реалізації влади та оцінювати діяльність владних структур. Із розвитком інформаційних технологій публічне управління зможе максимально розкрити свою суть та значною мірою реалізувати своє призначення.

Ключові слова: публічне управління, інформаційне суспільство, державне управління, місцеві органи влади, інформаційно-комунікаційні технології.

Постановка проблеми. Становлення та розвиток інформаційного суспільства у світі говорить про процеси еволюційного переходу до такої стадії розвитку людства, де технологічною основою є індустрія створення, обробки та передачі інформації. Нові суспільні реалії вимагають і нових підходів до управління. Ціла низка політичних, соціально-економічних та інституційних факторів привів до появи нової форми управління. Відбулось заміщення традиційних способів управління, які основу-

валися на використанні владних можливостей і бюрократичних підходів, на ті, що орієнтуються на надання якісних публічних послуг. Із метою ефективного надання публічних послуг населенню та належного здійснення публічного управління за сучасних умов, необхідно розуміти засади, на яких базуються та набуває свого подальшого розвитку інформаційне суспільство.

Система публічного управління здійснює координацію діяльності різних суб'єктів суспільства у процесі його становлення, забезпечує

інтеграцію громадян до розвитку інформаційно-технологічних галузей і дотримання їх прав і свобод в умовах інформаційного суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

На сьогодні вже є багато досліджень у сферах публічного управління та інформаційного суспільства. Так, питаннями дослідження інформаційного суспільства займалась низка зарубіжних і вітчизняних провідних учених. Серед них можемо виокремити В. Бебика, Д. Белла, М. Кастельса, Є. Макаренко, Й. Масуди, О. Тоффлера тощо. Дослідженню публічного управління в Україні присвячені роботи Л. Гонюкової, В. Голубь, В. Козакова, А. Мельника, О. Оболенського, В. Ребкало та інших.

Водночас питання розвитку системи публічного управління в умовах формування інформаційного суспільства є недостатньо вивченими.

Метою статті є дослідження публічного управління в умовах формування інформаційного суспільства.

Виклад основного матеріалу. Дослідуючи особливості публічного управління в умовах формування інформаційного суспільства, необхідно дати визначення обом цим поняттям. Перш за все, розглянемо підходи до визначення інформаційного суспільства як нового етапу розвитку людства. Останнім часом дослідження інформаційного суспільства займаються багато науковців і на сьогодні є велика кількість трактувань цього явища.

У літературі термін «інформаційне суспільство» з'явився у 60-ті роки ХХ ст. і вважається, що його запропонував японський професор Токійського технологічного інституту Ю. Хаяші [2, с. 99]. Приблизно тоді ж це поняття було вжито дослідником із США Ф. Махлупом [6].

На сьогодні можемо говорити про велику кількість поглядів на те, що ж таке інформаційне суспільство. У соціальній філософії воно трактується як суспільство нового типу, яке формується в результаті нової соціальної революції, котра породжена вибуховим розвитком інформаційних і комунікаційних технологій [4].

На думку В. Ільганаєвої, інформаційне суспільство – це нова історична фаза розвитку цивілізації, життя та діяльність котрої перш за все пов'язані зі створенням, переробленням та використанням інформації [10].

На думку В. Данил'яна, інформаційне суспільство – це новий етап соціотехнологічної революції суспільства, формування якого відбувається в результаті довгострокового соціально-економічного розвитку, який має на меті

збільшення ролі інформації і знань, а також формування і споживання інформаційних ресурсів в усіх сферах життєдіяльності суспільства за допомогою розвитку інформаційно-комунікаційних технологій [4].

В. Ліпкан ототожнює інформаційне суспільство із суспільством знань. Він вважає, що в інформаційному суспільстві головною умовою добробуту кожної людини й кожної держави є знання, яке було здобуте завдяки вільному доступу до інформації та вмінню працювати з нею [6, с. 253].

І. Арістова трактує інформаційне суспільство як суспільство нового типу, котре формується внаслідок глобальної соціальної революції та породжується вибуховим розвитком інформаційних і комунікаційних технологій. Однією з ознак інформаційного суспільства є відсутність просторових, числових і політичних меж та відкриття громадянам нових можливостей для самореалізації й самоідентифікації [1, с. 56].

Саме питання самореалізації й самоідентифікації членів суспільства є однією із причин трансформації державного управління й передачі владних можливостей державних органів влади представникам суспільства. Унаслідок цього на зміну монополії на владу держави виникли можливості реалізувати владу представникам громади, забезпечуючи інтереси пересічних громадян.

Як видно з вищенаведених розробок у сфері дослідження інформаційного суспільства, можемо зазначити, що більшість учених погоджується з неминучістю настання змін у суспільстві, які пов'язані з розвитком інформаційно-комунікаційних технологій та необхідністю вивчення цих змін.

Так, у дослідженні «Формування інформаційного суспільства в Україні в контексті інтеграції в Європейський Союз» О. Григор зазначає, що починаючи з середини 90-х років ХХ ст. кардинальні зміни, які відбуваються в усьому світі, перш за все становлення інформаційного суспільства, змусили переглянути пріоритети державної політики провідних країн світу [7].

Ф. Уєбстер говорить про те, що велика кількість технологічних інновацій, якими характеризується настання інформаційного суспільства, повинна неминуче призвести до соціальної перебудови [11].

Дослідник А. Новицький, виокремлюючи ознаки переходу до інформаційного суспільства, охарактеризував адміністративно-політичну ознаку поняття «інформаційне суспільство» як

таку, що полягає в найактивнішій участі органів влади в запровадженні і розробці новітніх інформаційно-телекомунікаційних систем. Розуміння підходу, за якого адміністративні органи влади надають адміністративні послуги, а не є виключним джерелом влади – це одна з основних ознак інформаційного суспільства [9, с. 27].

Такі твердження є прикладами активної трансформації функцій державної влади та передачі певних своїх можливостей до публічних органів.

Досліджуючи особливості публічного управління в інформаційному суспільстві, також є доцільним розглянути й саме поняття «публічне управління».

Перш за все, зазначимо, що публічне управління виникло внаслідок еволюції соціально-економічної системи, яка сприяла поступовій трансформації системи державного управління в сучасні моделі регулювання суспільства. На зміну державному управлінню, де об'єктом виступала держава, прийшло публічне управління, де об'єктом виступає суспільство і, окремо, кожний громадянин.

Розвиток системи публічного управління пов'язаний із процесом, який можна назвати роздержавленням управління, що полягає в передачі частини функцій держави органам місцевого самоврядування, приватному сектору та неурядовим організаціям. Це значить, що виконання управлінських функцій у публічній сфері можуть здійснювати не лише органи державної влади, але й інституції, котрі відносяться до місцевого самоврядування, громадські організації або фізичні і юридичні особи. Це відбувається у разі, коли їх діяльність торкається суспільних справ [5, с. 117].

Із кінця XX ст. у вітчизняній науковій літературі, яка стосується проблеми державного управління, набуває широкого поширення поняття «публічне управління». Під публічністю розуміється властивість управління, яка орієнтована на суспільні інтереси, відкритість для громадськості, зв'язок із певною територіальною спільністю населення.

Систему публічного управління як механізм впорядкування життєдіяльності відповідного суспільства та державно-організованих людських спільнот уже широко впроваджують найрозвинутіші країни світу – Японія, Канада, США, Велика Британія, Швейцарія, Німеччина, Норвегія, Австралія, Австрія, Франція, Швеція тощо.

У цих країнах спостерігаються найкращі економічні показники розвитку, високий рівень медицини, освіти, екології і, зрештою, забезпе-

чується високий рівень життя пересічного громадянина. Водночас ці країни є передовими у побудові інформаційного суспільства. Тобто можемо спостерігати пряму залежність між побудовою інформаційного суспільства та розвитком системи публічного управління.

Г. Букерт, один із сучасних дослідників публічного управління, стверджує, що публічне управління – це не якийсь нейтральний і технічний процес, а діяльність, тісно пов'язана з політикою, знаннями та громадянським суспільством [12].

За визначеннями А. Мельника та О. Оболенського, в сучасних умовах публічне управління зорієнтоване на реалізацію публічних інтересів і містить державне управління, де суб'єктами є державні органи, та громадське управління, де суб'єктами виступають громадські інституції [9].

Нині елементи публічного управління – державне і громадське – взаємодіють між собою та взаємодоповнюють одне-одного. У системі публічного управління державне управління відіграє важливу роль, оскільки воно здійснює управлінський вплив на всі сфери суспільного життя. В умовах інформаційного суспільства й демократичних перетворень активність громадських структур починає зростати та стосуватись не лише громадських, але й державних справ, які пов'язані з вирішенням суспільних проблем.

Професор публічного управління Лювенського католицького університету К. Політт дає такі три складники публічного управління: діяльність державних службовців і політиків; структури і процедури органів державної влади; системне вивчення чи то діяльності, чи то структур і процедур [13, с. 12–13].

Якщо проаналізувати практичне втілення підходів публічного управління, то воно передбачає ефективне функціонування усієї системи органів державної влади й органів місцевого самоврядування. Водночас бажаним є участь усіх зацікавлених сторін до розробки й реалізації державної політики. Відповідно до теорії публічного управління діяльність уряду та неприбуткових організацій схожа на діяльність установ приватного сектору в деяких питаннях.

Можемо зазначити, що система публічного управління охоплює багато підсистем: політичну, економічну, правову, соціальну, гуманітарну тощо. На процес розвитку публічного управління впливають внутрішні (нестабільність соціально-політичної системи держави) та зовнішні (світова фінансова й економічна криза, геополітичне середовище, глобалізація тощо) чинники.

Досліджуючи особливості публічного управління за умов інформаційного суспільства можемо зазначити, що на сьогодні держава не може претендувати на лідерство й конкурентоспроможність без проведення ефективної державної інформаційної політики, без розуміння завдань в інформаційній сфері, які були б адекватні сучасним вимогам [3].

Через це підвищення рівня надійності інформації та ефективне використання інформаційних ресурсів підвищують якість управлінських рішень публічних органів влади.

Інформаційний процес здійснює значний вплив на розвиток системи публічного управління, оскільки для того, щоб здійснювати роботу органам публічної влади ефективно, вони повинні використовувати новітні інформаційні технології. Це вимагає нових методів управління, які охоплюють використання інформаційних технологій.

Із настанням інформаційного суспільства до органів державної влади та місцевого самоврядування висуваються нові вимоги. Відбувається трансформація управління – від адміністративно-командного, в якому участь громадськості мінімізована, до демократичного, де громадськість має широкі можливості. Як доведено прогресивними й високорозвиненими суспільствами, саме цей варіант є більш прийнятним та створює більше можливостей у сучасному суспільстві.

Інформаційне суспільство є відкритим суспільством, котре дає можливість бути почутим та відстоювати свої інтереси не лише в більшості, але й перебуваючи в меншості. Розвиток зав'язків із громадськістю змушує владу бити залежним від інтересів населення, а громадянин отримує можливість впливати на владу.

Відкритість влади є відповіддю на нові можливості інформаційних технологій. На інформаційному рівні відбувається перерозподіл влади, що веде до контролю органів влади з боку громадськості. Прозорість дій органів влади спонукає до проведення ефективної політики і робить можливим громадський контроль з боку населення. Це підвищує довіру до органів влади з боку людей. Механізми прозорості публічних органів влади полягають в інформуванні громадян про свою діяльність, у залученні представників суспільства до формування публічної політики й надання оцінки їх роботи.

Висновки і пропозиції. Із вищенаведеного можемо зробити висновок, що рівень розвитку інформаційного суспільства у країні прямо

впливає на економічний, політичний і соціальний потенціали країни і є питанням державної ваги. Його розвиток прямо залежить від інформаційно-інтелектуального потенціалу населення країни.

Для того, щоб отримати позитивні наслідки від становлення інформаційного суспільства, створюються можливості доступу громадян до інформації. Особливості публічного управління в умовах формування інформаційного суспільства полягають у можливостях громадськості через інформаційно-комунікативні технології впливати на діяльність органів влади, брати участь у реалізації влади та оцінювати діяльність владних структур. Тому, на наш погляд, із розвитком інформаційних технологій публічне управління зможе максимально розкрити свою суть та значною мірою реалізувати своє призначення.

Список використаної літератури:

1. Арістова І. Державна інформаційна політика: організаційно-правові аспекти / за заг. ред. О. Бандурки. Харків : Ун-т внутрішніх справ. 2000. 386 с.
2. Баєв О. Доступ до електронно-інформаційної інфраструктури та технологій в Україні. *Інформація і право*. 2011. № 1. С. 98–102.
3. Григор О. Формування інформаційного суспільства в Україні в контексті інтеграції в Європейський Союз (державно-управлінський аспект) : автореф. дис. ... канд. держ. упр. : 25.00.01 ; Львів. регіон. ін-т держ. упр. НАДУ при Президентові України. Львів, 2003. 20 с.
4. Данил'ян В. Інформаційне суспільство та перспективи його розвитку в Україні (соціально-філософський аналіз) : монографія. Харків : Право, 2008. 184 с.
5. Зінчук М. Генезис наукового розуміння поняття публічного адміністрування в світі та Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 19. С. 117–122.
6. Ліпкан В. Систематизація інформаційного законодавства України : монографія. Київ : ФОП О.С. Ліпкан, 2012. 304.
7. Макарова М. Тенденції розвитку цифрової економіки : монографія. Полтава : РВВ ПУСКУ, 2004. 235 с.
8. Мельник А. Державне управління : підручник. Київ : Знання, 2009. 582 с.
9. Новицький А. Феномен «інформаційного суспільства як об'єкт наукового дослідження. *Інформація і право*. 2011. № 1. С. 25–29.
10. Социальные коммуникации (теория, методология, деятельность) : словарь-справочник /

- сост. В. Ильганаева. Харьков : КП «Городская типография», 2009. 392 с.
11. Уэбстер Ф. Теории информационного общества / пер. с англ. М. Арапова, Н. Малыхиной ; под. ред. Е. Вартановой. Москва : Аспект Пресс, 2004. 400 с.
12. Bouckaert, G. Modernizing the Rechtsstaat: Paradoxes of the Management Agenda. (2002), Berlin: Duncker & Humblot.
13. Pollitt C. Public Management Reform: A Comparative Analysis / C. Pollitt, G. Bouckaert. – Oxford : University Press, 2004. – 240 p.
-

Taran Ye. I. Peculiarities of public administration in conditions of forming the information society

The article reveals the peculiarities of public administration in the conditions of forming information society.

It is stated that the system of public administration coordinates the activities of different subjects of society in the process of its formation, ensures the integration of citizens in developing information & technological industries as well as the observance of rights and freedoms in the conditions of information society.

Given below are approaches to defining “information society” and “public administration”.

It is noted that with the onset of information society, new requirements are being introduced to state authorities and local self-government bodies. There is a transformation of governance - from administrative & command, in which public participation is minimized, to democratic, where the public has extensive opportunities. As it is proven by advanced and highly developed societies, it is this option that is more acceptable and creates more opportunities in today's society.

The author notes that openness of power is a response to new opportunities of information technologies. At the information level, there is a redistribution of power, leading to control over the authorities by the public. Transparency of the actions of the authorities encourages effective policies and enables public control by the population. This increases people's trust towards the authorities. The mechanisms of transparency of public authorities implies informing the public about their activities, involving public representatives in shaping public policy and evaluating their work.

The conclusions indicate that the level of development of information society in the country directly affects the economic, political and social potential of the country and is a matter of national importance. Its development depends directly on the information & intellectual potential of the population of the country.

The peculiarities of public management in the conditions of formation of information society lie in the opportunities for the public through information & communication technologies to influence the activity of the authorities, participate in exercising power and evaluate the activities of the authorities. Therefore, in our view, with the development of information technology, public administration will be able to reveal its essence to the maximum and realize its purpose to a large extent.

Key words: *public management, information society, governance, local government bodies, information & communication technologies.*